

SJOES

**Lesmateriaal voor het basisonderwijs
ter stimulering van taalbewustzijn
en meertaligheid, van inclusie
en saamhorigheid**

Karijn Helsloot & Fleur Daemen

studio **taal**wetenschap

**SJOES draag ik op aan Mechteld en Mitza – lichtbakens, lampjes aan mijn pad,
en aan alle meisjes en jongens, opdat ieder zijn stem laat klinken**

Karijn

© 2018 Karijn Helsloot & Fleur Daemen | Studio Taalwetenschap – Amsterdam

Vormgeving omslag en werkbladen: Iti Westra

Opmaak binnenwerk: Annelies Bast

In handen heeft u een volledig herziene versie van SJOES, zoals in 2008 door Karijn Helsloot – Stichting Studio Taalwetenschap – gemaakt, en door Jacqueline Janssen – het Maakmuseum – voorzien van vilten sloffen. Het Amsterdams Fonds voor de Kunst heeft toendertijd een financiële bijdrage hieraan geleverd.

In 2016 is de oorspronkelijke versie door taalkundigen Anne Kerkhoff – Fontys Hogeschool – en Alex Riemersma – Noordelijke Hogeschool Leeuwarden – tegen het licht gehouden met het oog op buitenlandse kinderen die nog maar net in Nederland zijn.

In 2017 is SJOES in de nieuwkomersklassen van meester Willem en juf Anneloes op basisschool De Poolster in Lelystad ingezet. Conny Boendermaker van Hogeschool Windesheim Flevoland en Karijn Helsloot hebben dit traject begeleid.

Eveneens in 2017 heeft Fleur Daemen, als onderdeel van haar stage binnen de masteropleiding *Nederlands als tweede taal en meertaligheid* van de Universiteit van Amsterdam, SJOES ingezet op Basisschool Montessori Landsmeer.

De bevindingen uit de nieuwkomersklassen enerzijds en de montessori-middenbouwgroepen anderzijds hebben geleid tot de huidige herziene tekst, met meer lessen, activiteiten en achtergrondinformatie.

Ars Donandi + W.J.O. de Vries fonds

Dankzij de financiële steun van Ars Donandi, in het bijzonder het W.J.O. de Vries fonds, is SJOES nu een volwaardige publicatie geworden, met harde kaft en kopieerbare werkbladen.

ISBN 978-90-828547-0-1

Inhoudsopgave

Introductie	7
Les 1 Jouw taal, mijn taal, onze talen	13
Les 2 De talen van de klas	17
Les 3 De talen van de wereld: een lesje geografie	21
Les 4 Luister en schrijf op!	25
Les 5 De mondiale schoen: een kunstwerk	29
Les 6 Talen hebben ook familie	33
Les 7 Twips, met de benen omhoog	37
Les 8 Wat beweegt daar? Dat is grammatica	41
Les 9 1, 2, 3 ... 10, wie niet weg is, is gezien	45
Les 10 Hoe schrijf jij dat?	49
Les 11 Ciao! Hola! Merhaba! Salut!	53
Les 12 Eindpresentatie met expositie	57
BIJLAGEN	
Les 2 Soorten schoenen	59
Les 6 Vader en moeder	61
Les 8 Werkblad ingevuld	62
Referenties	63
Over de auteurs	64

Introductie

SJOES is lesmateriaal voor leerlingen in de basisschool, ter stimulering van taalbewustzijn en meertaligheid, en van inclusie en saamhorigheid. De informatie en de opdrachten zijn gericht op leerlingen in de middenbouw, met een leeftijd rond de 8-9 jaar. Met kleine aanpassingen kan de leerkracht SJOES ook inzetten in de onderbouw en bovenbouw. SJOES leent zich voor nieuwkomersklassen en gemengde klassen met meertalige leerlingen, maar ook voor relatief homogene klassen met leerlingen die niet dagelijks met andere talen dan het Nederlands in contact komen.

Thema

SJOES, oftewel *schoenen*. Het thema *schoenen* is de kapstok waaraan de lessen zijn opgehangen. Schoenen zijn er in alle soorten en maten, bovendien kunnen schoenen omgevings- en cultuurgebonden zijn. Talen zijn dit ook: culturen en subculturen hebben hun eigen taal. Talen hebben net als schoenen gemeenschappelijke kenmerken, en tegelijkertijd kunnen ze uiterlijk en structureel van elkaar verschillen. Met SJOES ontdekken de leerlingen verschillen en overeenkomsten tussen talen.

SJOES staat ook voor beweging. Op schoenen kun je lopen, rennen, springen, en op schoenen maak je reizen. Talen bewegen ook. Woorden worden overgenomen en veranderen van betekenis. En talen kunnen verdwijnen, uitsterven, maar ook geboren worden, vernieuwd. Al reizende ontdekken de leerlingen wat taal is, en hoeveel ze al weten van taal.

Doel

SJOES kan met alle leerlingen in de basisschool, van 6 tot 12 jaar, worden gedaan, maar in tekst en uitleg richten wij ons op leerlingen in de middenbouw, leerlingen van 8-9 jaar. De taalgevoeligheid van jonge mensen is zeer groot. Daarom is het zo belangrijk dat op deze leeftijd aandacht wordt besteed aan taalbewustzijn, aan het vergelijken en begrijpen van wat taal is. En *taal* staat voor de Nederlandse taal, maar ook voor het Engels, Fries, Duits of Frans, of voor het Sranantongo, Papiaments, Arabisch, Turks, Pools, Farsi, Twi, Somalisch of Swahili, of voor willekeurig welke taal dan ook die een leerling met zich meebrengt de school in.

De Nederlandse basisschool kent een rijkdom aan talen. Veel leerlingen spreken naast het Nederlands nog een of meer andere talen. Met SJOES leren alle leerlingen te ontdekken dat zij zelf, zonder uitzondering, *meertalig* zijn. Het is belangrijk om deze meertaligheid te benoemen en te koesteren. De leerlingen gaan op zoek naar kenmerken van taal; ze vergelijken taal- en cultuurgebonden vormen en betekenissen, en ze bespreken dit met elkaar. Dit leidt tot kennis en inzicht, maar ook tot plezier, erkenning en verbetering van de onderlinge communicatie.

Kennis

SJOES vergroot de woordenschat Nederlands, maar ook de woordenschat Engels, en de woordenschat van de thuistaal, als dat een andere is. SJOES doet beroep op het aangeboren taalvermogen van kinderen, het versterkt het inzicht in taal, de grammaticale bewustwording. Door te zoeken, te verzamelen en te vergelijken trainen leerlingen hun brein om na te denken over de bouwstenen en structuren van taal. Zij ontdekken wat verwantschap betekent, en wanneer het ontbreekt.

In een klas is meer of minder talenkennis aanwezig: kennis over het Nederlands, en het Engels, maar ook over andere talen. Sommige klassen zullen relatief *taalhomogeen* zijn, andere klassen juist heel *taaldivers*. De kennis die aanwezig is in taaldiverse klassen wordt door SJOES vanzelf aangeboord. In taalhomogene klassen zult u als leerkracht meer gebruikmaken van de achtergrondinformatie en van externe, additionele bronnen.

Meertalige kinderen dienen in de gelegenheid gesteld te worden om hun volledige talenkennis, *talenrepertoire*, in te zetten om nieuwe kennis en informatie te begrijpen. Deze boodschap wordt ook uitgedragen in *Ruimte voor Nieuwe Talenten*, een handreiking geschreven op verzoek van de PO-raad ten behoeve van het basisonderwijs aan nieuwkomers. De adviezen in deze handreiking betreffen feitelijk alle leerlingen: leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands, leerlingen die van jongs af tweetalig opgroeien, en ook eentalige leerlingen die op school een andere taal leren, zoals het Engels. De handreiking is te vinden op www.poraad.nl en www.taallectoren.nl.

Vaardigheden

SJOES stimuleert zowel taalvaardigheden als andere creatieve vaardigheden van leerlingen.

De taalvaardigheden bestaan uit lezen, schrijven, luisteren, spreken en gesprekken voeren.

De leerlingen oefenen deze vaardigheden: ze lezen stukjes tekst (voor), of worden voorgelezen, ze schrijven woorden en korte dialogen, en ze verzamelen deze in hun eigen SJOES-boekje.

De leerlingen luisteren naar verhalen en mogen zelf vertellen. Ze geven elkaar taallessjes. Zo leren ze te structureren en te communiceren.

Naast het Nederlands en het Engels krijgen alle andere talen die aanwezig zijn in de groep expliciet aandacht en ruimte. Bij taalbarrières worden creatieve oplossingen gezocht: leerlingen die elkaar verstaan vormen taalmaatjes, tweetalige leerlingen fungeren als brug, een ouder of andere tolk wordt gevraagd te helpen. Misschien komt de oplossing niet meteen, maar pas de volgende dag of een week later.

De onderwerpen uit de taallessen komen terug in de creatieve lessen: door te tekenen en te knutselen, te bewegen en toneel te spelen worden begrippen en communicatieve handelingen geoefend, en kunnen ze bekijken.

SJOES-boekje

Bij elke les hoort een werkblad voor de leerling. U kunt de betreffende bladzijden kopiëren, voor gebruik in uw eigen klas. Het werkblad kan ook als voorbeeld dienen, waarna de leerlingen hun eigen versie maken. Laat de leerlingen de werkbladen verzamelen en bundelen tot een boekje. Zij kunnen dit SJOES-boekje ook mee naar huis nemen en met familieleden bekijken en bespreken. In het SJOES-boekje kunnen ook andere eindproducten op papier een plek krijgen.

Groepsleerkracht

SJOES wordt het liefst in reguliere lestijd uitgevoerd door de groepsleerkracht, eventueel ondersteund door een taalcoördinator, leerkrachten handvaardigheid en gymnastiek, en/of door ouders. SJOES is opgedeeld in twaalf lessen van 1,5 tot 2 uur. Twee keer in de week aan SJOES doen, werkt beter dan één keer in de week. U kunt er ook voor kiezen om dagelijks een uurtje SJOES te doen, om zo in een paar weken tijd gestaag te werken aan de activiteiten, naar de eindpresentatie toe. Het is belangrijk dat u de leerlingen tijd geeft en stimuleert om thuis informatie te verzamelen, en om de taallessjes, rollenspellen en de eindpresentatie voor te bereiden.

Ouders

Het kan leerlingen ontbreken aan parate kennis van een eigen thuistaal. Spoor de leerlingen aan om thuis bij hun ouders of andere familieleden te rade te gaan. Zo kunnen ze hun kennis

uitbreiden, en hun werkbladen verrijken. Ouders, maar ook broers of zussen, andere familieleden of buren kunnen als bron dienen. Zij hebben wellicht meer kennis van de thuistaal, of juist kennis van een heel andere taal. Misschien verstaat de leerling de taal van zijn vader, maar brengt hij het spreken ervan weinig in de praktijk. Of misschien hebben de buren een taal die in de klas nog niet aan bod is gekomen. Laat al deze talen de klas in komen.

Elke SJOES-les

De lessen van SJOES hebben een identieke opbouw, met uitzondering van de twaalfde les, die gereserveerd is voor de eindpresentatie. Elke les start met een korte introductie voor de leerkracht, gevolgd door de lesdoelen. Dan worden drie tot vier activiteiten beschreven. Sommige activiteiten zijn centraal klassikaal, aan de tafeltjes of in een kring, andere worden in groepjes of individueel gedaan. De activiteiten worden afgesloten met een paar reflectievragen en met de boodschap om thuis over de SJOES-les te vertellen en/of om aanvullingen te verzamelen. Een foto en een paar uitspraken van leerlingen illustreren vervolgens het effect van de les in de praktijk. De uitspraken zijn van leerlingen uit de nieuwkomersklassen van De Poolster in Lelystad, of van leerlingen van Basisschool Montessori Landsmeer. Elke les, elk hoofdstuk heeft een pagina met achtergrondinformatie. Het werkblad dat bij de les hoort sluit het hoofdstuk af.

Zichtbaarheid

Voor jonge leerlingen kan het goed werken om een hoek van de klas in te richten als schoenenwinkel. Deze schoenenhoek dient dan als verzamelplaats voor de te maken objecten en tekeningen, voor de voorleesboeken en voor oude of bijzondere schoenen die de leerlingen zelf meenemen. In deze hoek kunnen de kunstwerken worden tentoongesteld, en de toneelstukjes en rollenspellen worden geoefend. Voor oudere leerlingen is een winkel wellicht te kinderachtig. Een hoek of wand van het lokaal gebruiken voor de SJOES-producten is echter van grote waarde. Het begint met een kaart van de wereld, kant-en-klaar of zelfgemaakt, waarop de landen worden gemarkeerd van de talen die in de klas aanwezig zijn. Gebruik het hele lokaal of een grotere ruimte – met podium – voor de eindpresentatie.

Voorlezen, film kijken of zingen

Tallose verhalen, sprookjes, liedjes en gedichten – veelal in bibliotheken en op YouTube te vinden – gaan over schoenen of schoeisel, of over alles wat de mens met zijn geschoeide voeten doet, zoals dansen, rennen, wandelen, springen. Maak in de klas een uitstalling van de boeken. Plaats ook boeken in andere talen erbij, van huis meegenomen, of uit de bibliotheek gehaald. U kunt in elke les iets (laten) voorlezen, een verhaal dat aansluit bij het onderwerp. Wanneer de les over woorden voor schoen gaat, dan kan een verhaal met zelfstandige naamwoorden voor schoeisel de les ondersteunen: *de Gelaarsde Kat*, *Assepoester*, *Bontje en haar toverschoenen*, etc. Bij de les over bewegen kunnen gedichten of liedjes met werkwoorden van bewegen de les ondersteunen: *Twips* uit *Ja zuster, nee zuster* van Annie M.G. Schmidt, of *Opzij opzij opzij* van Herman van Veen.

Taallesje geven

Leerlingen die een andere taal naast het Nederlands kunnen spreken hebben iets bijzonders. Geef hen de ruimte om kleine taallessjes te verzorgen. Laat een Turkssprekende leerling een lesje Turkse begroetingen geven, een Engelssprekende een lesje over hoe je de weg vraagt, een Spaanssprekende over tellen en betalen. Deze taallessjes kunnen ook worden uitgeschreven en in het SJOES-boekje worden opgenomen.

Rollenspel

Rollenspellen, toneelstukjes, met of zonder schoenenwinkel als decor, lenen zich goed voor het oefenen van luisteren, onthouden en articuleren. Betrek de aanwezige talen in de klas erbij. Probeer het begroeten uit tussen een klant en een verkoper. Laat het passen van schoenen plaatsvinden in een winkel in een zelf te kiezen buitenland. Voer het afrekenen aan de kassa uit in een andere taal. Hoe redden de leerlingen zich? Met gebaren, met drie halve zinnen? Bespreek het verloop steeds met elkaar.

Eindpresentatie

Bedenk vooraf of u SJOES wilt afsluiten met een eindpresentatie. Wij raden u aan dit te doen. De leerlingen kunnen dan laten zien wat zij hebben gedaan en geleerd. De toeschouwers kunnen leerlingen en leerkrachten van andere klassen zijn, maar ook ouders en/of bewoners uit de buurt.

*Met een eindpresentatie viert u de talenrijkdom
en culturele diversiteit van uw klas, uw school.*

Start tijdig met de voorbereidingen, en bespreek regelmatig met de leerlingen hoe de eindpresentatie vorm gaat krijgen. Zo kunnen de leerlingen groeien in hun meertalige rol. Laat de SJOES-boekjes onderdeel zijn van de presentatie. Ze vormen het portfolio van elke leerling. De leerlingen kunnen de boekjes na afloop meenemen naar huis. Op school kunt u later weer nieuwe schriften gebruiken om meertalige producten in te verzamelen.

De meertalige leeromgeving

SJOES zet de toon om in de klas het gebruik van thuishalen te accepteren. Nu worden talen veelal gezien als losstaand van elkaar: *nu doen we Nederlands, straks Engels, en thuis spreekt je (maar) Turks*. In SJOES doen alle talen en dialecten tegelijkertijd mee. Elke taal is van waarde.

In een meertalige omgeving is het normaal dat twee of meer talen tegelijkertijd en naast elkaar worden ingezet. In de meertalige klas laat u dit als leerkracht bewust toe. U stimuleert dat leerlingen hun volledige talenrepertoire gebruiken bij het leren. Maar om te voorkomen dat leerlingen verschillende talen door elkaar heen gaan spreken, en dat er een soort *Nedmix* gaat ontstaan – Nederlands gemengd met een of meer andere talen –, is het van belang dat u dit dynamisch meertalige onderwijs zorgvuldig aanstuurt. SJOES kan u hierbij helpen.

Twee algemene tips om meertaligheid in de klas vorm te geven:

- 1 Elke leerling kiest naast het Nederlands (en het Engels als uw school daarvoor heeft gekozen) een extra taal – een thuistaal indien aanwezig – die meedoet in het leerproces. Dagelijks geeft u op een vast uur van de dag, of, wat intensiever, 10' van elk uur of van elke behandelde leerstof, ruimte aan meertalig leren, aan de twee (drie) talen van elke afzonderlijke leerling.
- 2 Elke leerling heeft zijn eigen taalschrift met daarin links het Nederlands en rechts de andere taal (of andersom). Gescheiden, maar toch bij elkaar, en in relatie tot elkaar.

Overzicht van de lessen

Les & Pagina	Titel & Activiteiten	Korte omschrijving
Les 1 p. 13	Jouw taal, mijn taal, onze talen <ul style="list-style-type: none"> Schoenen bekijken Taleninventarisatie Hoe zeg je <i>schoen</i> in taal X? Fluisterspel – SJOES fluisteren 	SJOES wordt geïntroduceerd. De leerlingen onderzoeken bij zichzelf en in hun omgeving (klas, thuis, familie, buurt) welke talen worden gesproken.
Les 2 p. 17	De talen van de klas <ul style="list-style-type: none"> Mijn taalnetwerk in kringgesprek De talen van onze klas Soorten schoenen / schoeisel 	De rijkdom aan talen van de individuele leerling en van de klas wordt in beeld gebracht. Er wordt voortgebouwd op <i>schoen</i> in het Nederlands en in andere talen.
Les 3 p. 21	De talen van de wereld: een lesje geografie <ul style="list-style-type: none"> Waar liggen deze talen? Hoeveel talen op de wereld? In Nederland spreken we alle talen! 	Waar worden de talen van de klas gesproken? De talen van de wereld en de talen in Nederland komen aan bod.
Les 4 p. 25	Luister en schrijf op! <ul style="list-style-type: none"> Welke klanken horen we? Woorden voor schoenen opschrijven Het mooiste woord 	In deze les komen de klanken van talen aan bod. Hoe kunnen ze worden opgeschreven in het Nederlands?
Les 5 p. 29	De mondiale schoen: een kunstwerk <ul style="list-style-type: none"> De schoen en zijn onderdelen Mondiale schoenen maken 	Uit welke onderdelen bestaat een schoen? In het Nederlands en in andere talen? De leerlingen maken een kunstwerk met schoen als thema.
Les 6 p. 33	Talen hebben ook familie <ul style="list-style-type: none"> Wie koopt nieuwe schoenen met jou? Pappa en mamma! Talen hebben ook familie 	Talen vormen net als mensen families, met sterke en minder sterke banden. Dit wordt ontdekt met woorden voor vader/moeder en pappa/mamma.
Les 7 p. 37	Twips, met de benen omhoog <ul style="list-style-type: none"> Werkwoorden van beweging In andere talen Raden maar! Doe de Twips 	In deze les draait het om werkwoorden: welke werkwoorden hebben met <i>bewegen</i> te maken? En welke van deze werkwoorden kennen de leerlingen in een andere taal?
Les 8 p. 41	Wat beweegt daar? Dat is grammatica <ul style="list-style-type: none"> Jij en jullie, of hun en hullie Waar is ik? En wie heeft de tijd? 	Hoe druk je persoon, getal en tijd uit in het Nederlands en in andere talen? Zijn het losse woorden of zit het allemaal in één woord? Dat wordt ontdekt in deze les.
Les 9 p. 45	1, 2, 3 ... 10, wie niet weg is, is gezien <ul style="list-style-type: none"> Van één tot tien in allerlei talen Uit het hoofd Liever wat hogere wiskunde? 	De taal van getallen komt in deze les aan bod. In hoeveel talen kunnen de leerlingen tot tien tellen? En hoe worden de tientallen uitgedrukt?
Les 10 p. 49	Hoe schrijf jij dat? <ul style="list-style-type: none"> Lezen & schrijven Van rechts naar links Geen klinkers Hoe taal ook geschreven kan worden 	Deze les gaat over kenmerken van schriftsystemen. De leerlingen gaan op een creatieve manier aan het werk met de tekens uit andere schriftsystemen.

Overzicht van de lessen

Les & Pagina	Titel & Activiteiten	Korte omschrijving
Les 11 p. 53	Ciao! Hola! Merhaba! Salut! <ul style="list-style-type: none">• Begroeten: hoe doe je dat?• Taallesjes geven• Met gebaren• De eindpresentatie voorbereiden	De leerlingen gaan elkaar begroeten in verschillende talen. Hoe klinkt dat? En hoe ziet het eruit?
Les 12 p. 57	Afsluiting met expositie en presentaties <ul style="list-style-type: none">• ...• ...• ...	In deze laatste les presenteren de leerlingen aan leerlingen uit een andere klas, of aan de ouders wat zij hebben gedaan. Stel de kunstwerken en de SJOES-boekjes ten toon, voer een toneelstukje op, etc.

Les 1 Jouw taal, mijn taal, onze talen

Introductie

De leerlingen maken kennis met het project SJOES. SJOES helpt om over taal te praten, over het Nederlands, de nationale taal en de belangrijkste schooltaal, maar ook over andere talen. De leerlingen maken kennis met begrippen als moedertaal, thuistaal en vreemde talen, en ze worden uitgenodigd na te denken over hun eigen meertaligheid.

SJOES, *schoenen*, schoenen in het algemeen, vertonen veel overeenkomsten, ondanks de verschillen in kleur en materiaal. Talen hebben ook veel met elkaar gemeen, ondanks de grote verschillen in klank en betekenis.

Dit gaan we de komende lessen samen ontdekken. Spoor de leerlingen aan thuis te praten over SJOES. Ouders, andere familieleden of vrienden kunnen meedenken en bijdragen aan het project. Tegen het eind worden ze wellicht uitgenodigd om de eindpresentatie bij te wonen. Maar eerst willen we weten welke talen we in de klas hebben, welke talen we met elkaar kennen.

Lesdoelen

- Elke leerling heeft nagedacht over zijn eigen talenkennis.
- De leerlingen weten dat er meer talen zijn dan het Nederlands en het Engels.
- Ze weten dat de klas als groep meer dan twee of drie talen kent.
- De leerlingen spelen met woorden in talen die ze niet (goed) kennen.

Activiteiten

1 Schoenen vergelijken

Schoenen hebben allerlei verschijningsvormen: gympen, nette herenschoenen, elegante pumps, kaplaarzen of klompen, schoenen die we hier zien, of schoeisel van verder weg, uit culturen die minder bekend zijn in Nederland, Vlaanderen, Europa. Laat eventueel plaatjes zien van schoenen uit verschillende landen, en praat met de leerlingen over de kenmerken.

2 Taleninventarisatie

We verzamelen de talen die we kennen. Eerst doet elke leerling dit voor zichzelf; later komt de hele klas aan bod. Welke talen ken je? Welke talen kennen je vader en je moeder, welke talen zitten in de hoofden van andere familieleden? Welke talen hoor je vaak, of weleens? Welke talen heb je gehoord op vakantie?

De mate waarin een taal wordt gekend, speelt nu geen rol. Ook een klein beetje kennis telt mee. Gebruik het werkblad *Mijn taalnetwerk*. Leerlingen vullen ieder een eigen werkblad in, en helpen elkaar ermee in hun groepje.

Schrijf een paar talen op het bord. Laat eventueel (een stukje van) uw eigen taalnetwerk zien. De volgende les gaan we door met dit taalnetwerk.

3 Hoe zeg je schoen in taal X?

Terug naar SJOES/schoen. Wat is het woord voor schoen in de talen die net zijn opgeschreven (of net benoemd zijn)? Vraag de leerling met een andere taal dan het Nederlands dit woord luid

en duidelijk uit te spreken. Schrijf de woorden nog niet op. Probeer naar elkaar te luisteren en het woord na te zeggen. Hoe lastig is dat!

Wanneer weinig andere talen dan het Nederlands in de klas aanwezig zijn, of wanneer een leerling niet op het woord voor schoen komt in zijn taal, gebruik dan de woorden voor schoen uit de Achtergrondinformatie bij deze les. Zelf woorden op laten zoeken in andere talen kan natuurlijk ook!

4 Fluisterspel – SJOES fluisteren

Doe het fluisterspel: in de kring wordt eerst het woord SJOES doorgegeven. Dat is nog makkelijk. Doe het nu met een minder bekend woord voor schoen, een woord uit een andere taal. Wat blijft er nu van over?

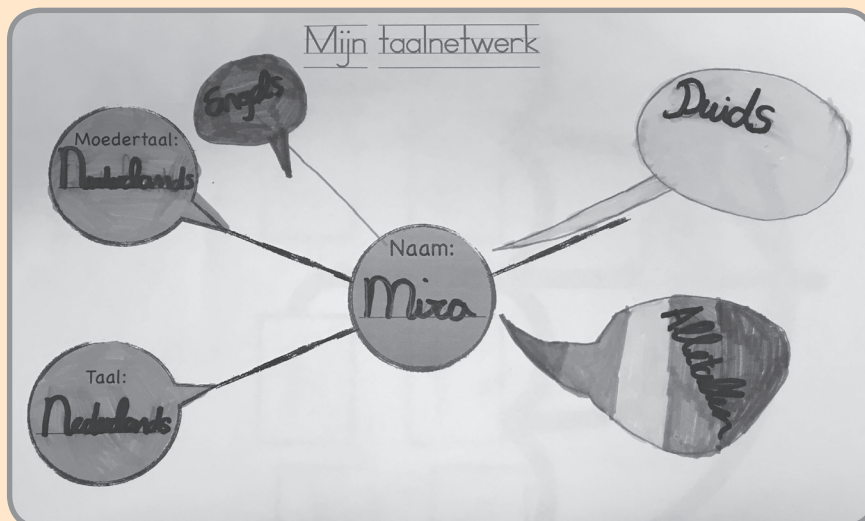
5 Reflectie

- Wat hebben we gedaan? Wat heb je gehoord of geleerd?
- Spreekt elke leerling dezelfde taal? We spreken allemaal Nederlands, meer of minder. Maar jouw gympen zijn net even anders dan de gympen van de leerling naast je.
- Welke leerlingen in de klas spreken een andere taal naast het Nederlands?
- Hoe zeg je *schoen* in een andere taal?

Na de les, en thuis

Laat de leerlingen het taalnetwerk mee naar huis nemen om te bespreken met ouders, grootouders en/of anderen. De volgende keer bekijken jullie het met elkaar in de klas.

Leerlingen verzamelen thuis woorden voor schoen in andere talen.

UIT DE PRAKTIJK

Noam, 7 jaar: *Mijn oma zegt dat ik Duits kan.*

Rose, 8 jaar: *Mijn vader spreekt soms Indiaas.*

Tawfik, 10 jaar: *Koerdisch is mijn taal, maar ook Arabisch en Nederlands.*

Talennetwerk van een leerling uit groep 5: *Nederlands, Engels, Duids, Alle talen.*

Achtergrondinformatie bij Les 1 **Jouw taal, mijn taal, onze talen**

Mijn taalnetwerk

Voor leerlingen is het niet altijd eenvoudig om te benoemen welke talen ze kennen. Nederlands en Engels geven oppervlakkig gezien geen probleem, maar om welk Engels gaat het, om Amerikaans Engels of Engels Engels? En het Nederlands uit Amsterdam klinkt ook een beetje anders dan dat uit Den Bosch.

En als een leerling zegt dat hij Marokkaans, Surinaams of Chinees spreekt, welke taal wordt dan bedoeld? In Marokko wordt Arabisch gesproken, maar ook door veel mensen een Berbertaal, en ook het Frans. En in Suriname zijn een paar grote talen zoals het Surinaams-Nederlands, het Sranantongo en het Sarnami, maar daarnaast ook heel veel kleinere talen. En over China maar niet gesproken. Naast het Mandarijn – de officiële schooltaal in China, en de taal van hoofdstad Beijing –, zijn er veel andere talen in China, zoals het Tibetaans, Kantonees en Hakka. En iets dichterbij: het Duits uit Oostenrijk of uit Zwitserland, of uit Noordrijn-Westfalen of Thüringen, een goede verstaander kan het verschil horen.

Als het gaat om leerlingen met een migratieachtergrond, uit bijvoorbeeld Afghanistan of Eritrea, dan klinken de namen van talen wellicht niet bekend, en daarom zijn ze ook moeilijk te plaatsen en op te schrijven. Het Perzisch uit Iran kent allerlei aanverwante vormen gesproken in Afghanistan en andere gebieden in die regio. Het heet Farsi in Iran, Dari in Afghanistan. Het Pashto, Koerdisch en Tadzjieks lijken ook op het Perzisch, maar elke variëteit heeft zijn eigen uitspraken en ook vaak aparte woorden, voor bijvoorbeeld planten- en diersoorten.

Bij het invullen van *Mijn taalnetwerk* gaat het niet over de hoeveelheid kennis die de leerling heeft van een specifieke taal, maar om het feit dat hij er contact mee heeft. Een nieuwkomer die nog maar net in Nederland is, beheerst het Nederlands nog maar nauwelijks, maar hij heeft er ontegenzeggelijk *contact* mee. Diezelfde nieuwkomer heeft misschien eerder contact gehad met het Turks, Grieks of Italiaans.

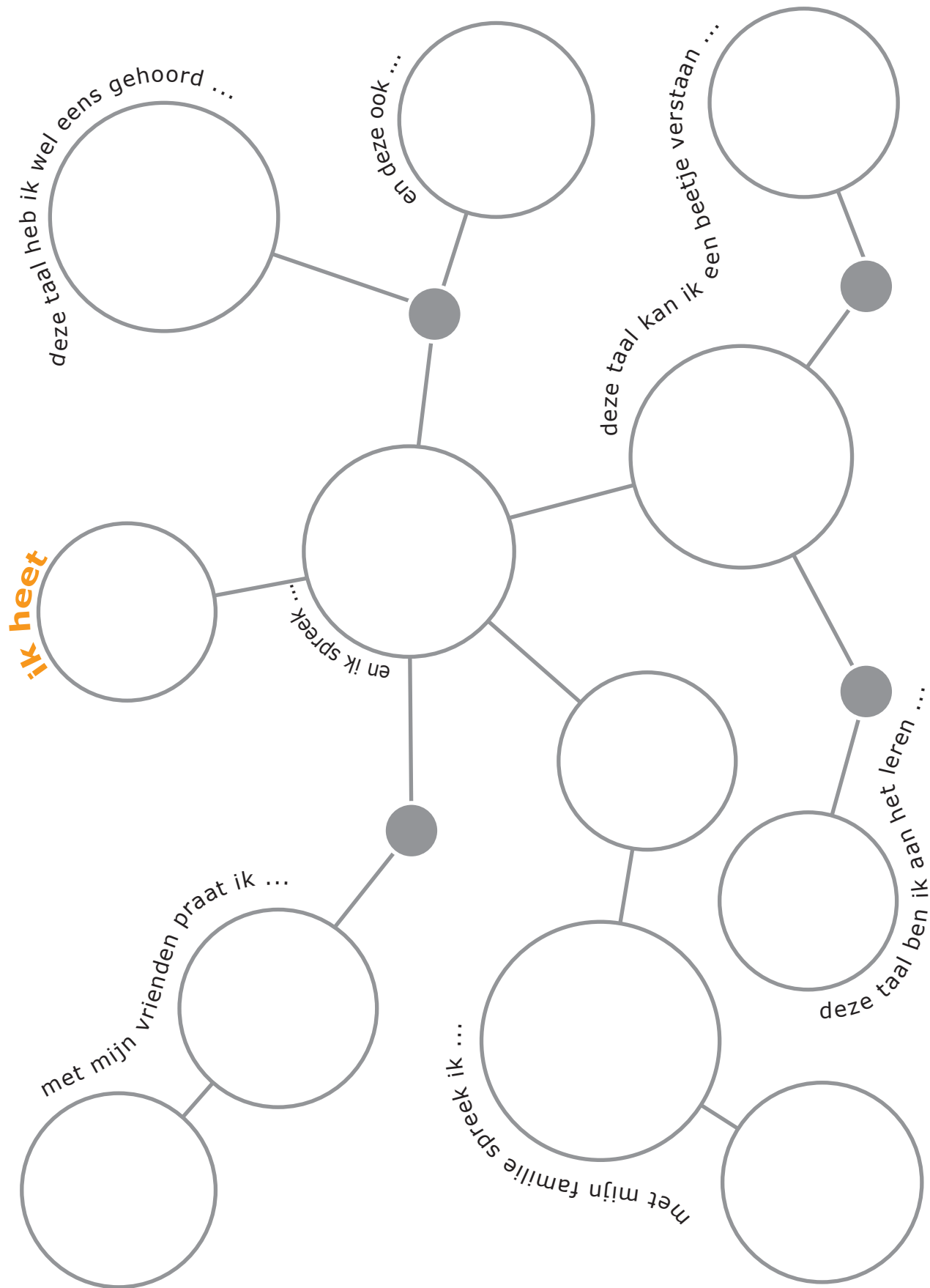
Hetzelfde geldt voor een leerling die in Nederland met Nederlandstalige ouders is opgegroeid. Die leerling heeft tijdens een vakantie misschien contact gehad met het Frans, Tsjechisch of – verder weg – het Papiaments op Aruba? Al deze talen kunnen een plek krijgen in *Mijn taalnetwerk* van de leerling.

Hoe zeg je schoen in taal X?

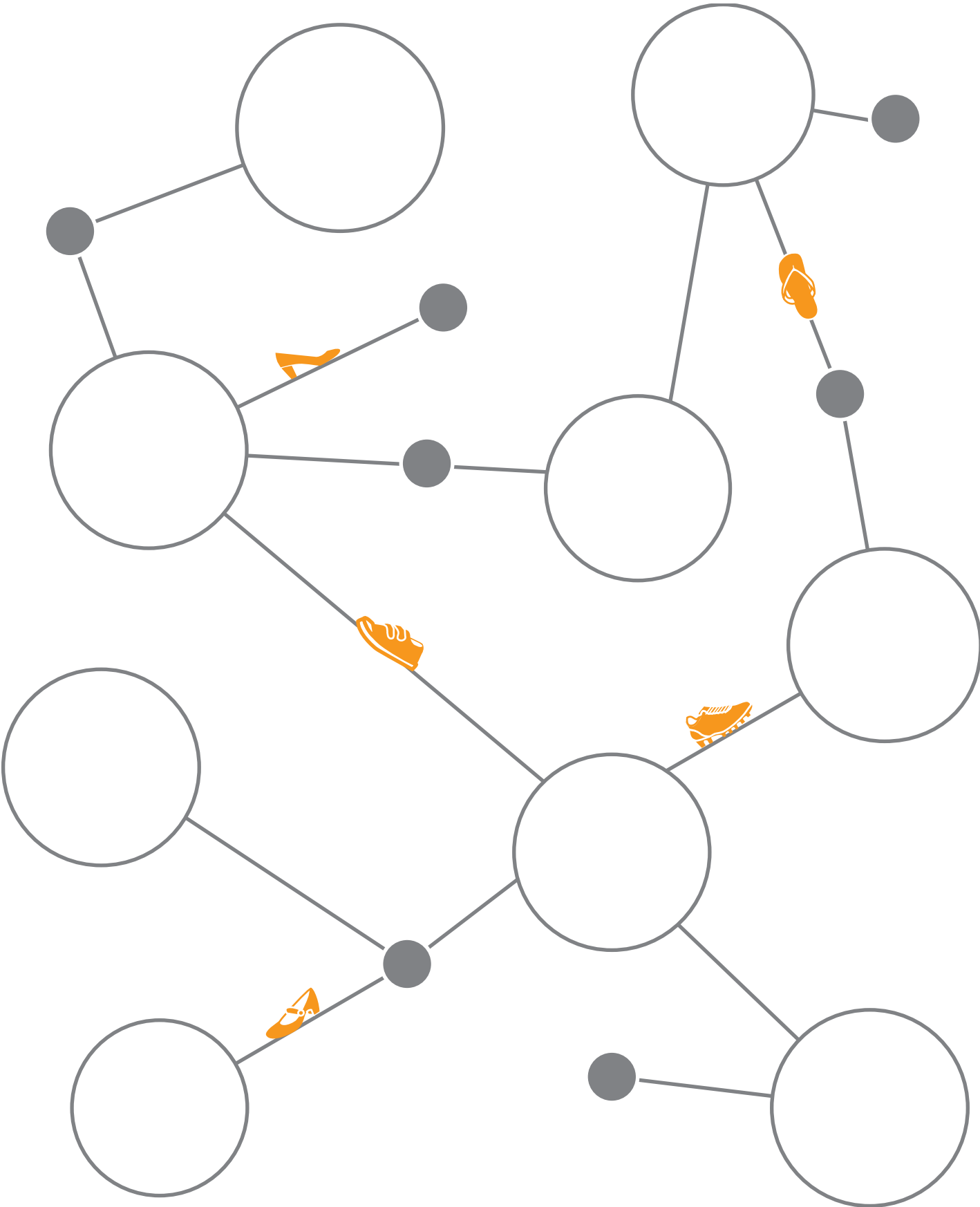
Woorden voor schoen in andere talen. We geven er hier een paar.

• Kenkä	Fins
• Chaussure	Frans
• Zapato	Spaans
• Cipő	Hongaars
• Sepatu	Indonesisch
• Scarpa	Italiaans
• Sapato	Portugees
• Pantof	Roemeens
• Ayakkabi	Turks
• Bota	Tsjechisch

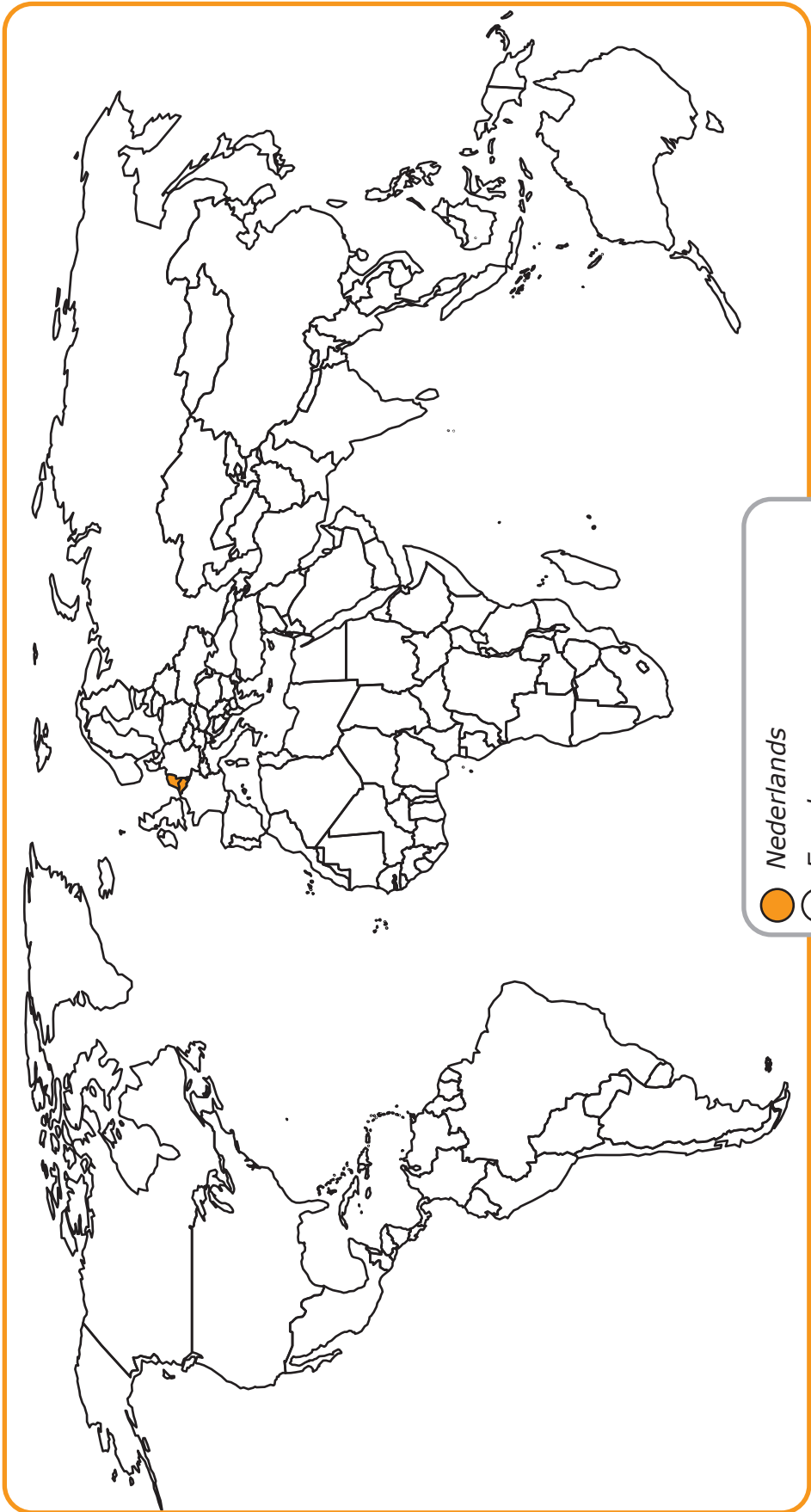
Mijn taalnetwerk Werkblad 1

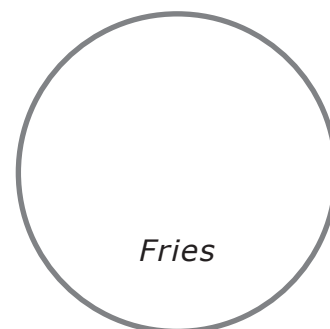
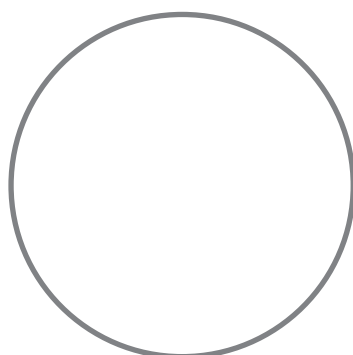
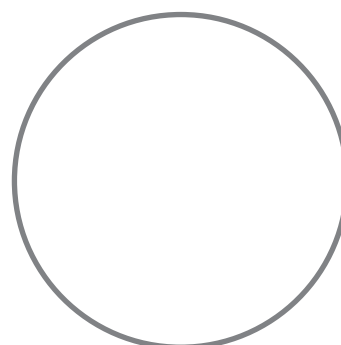
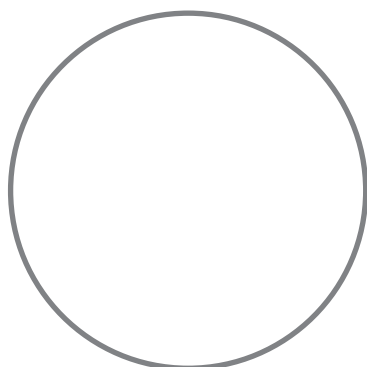
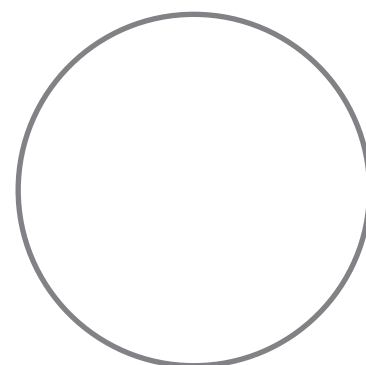
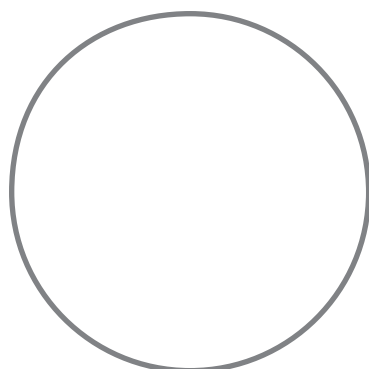
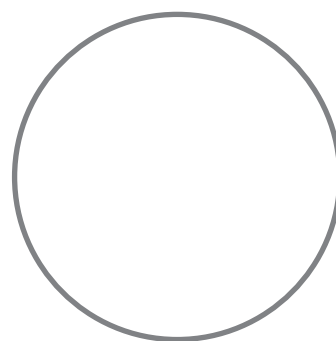
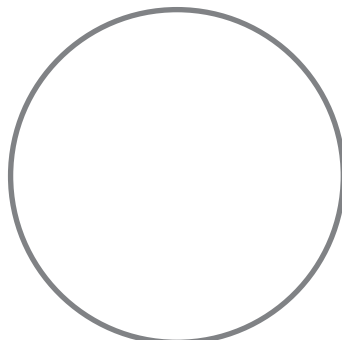
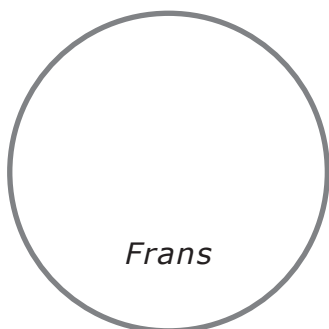
Soorten schoenen Werkblad 2

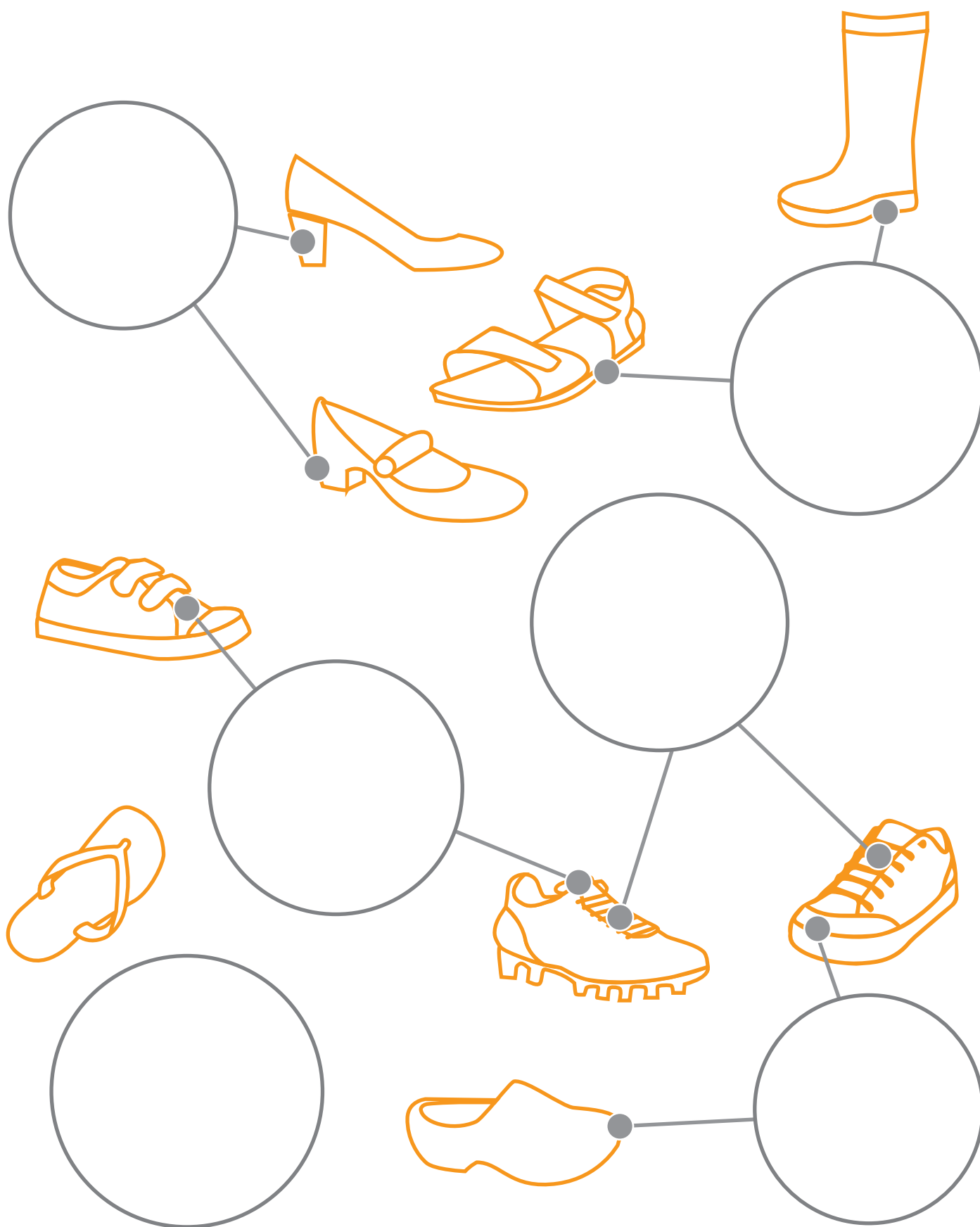
De wereld in talen Werkblad 3

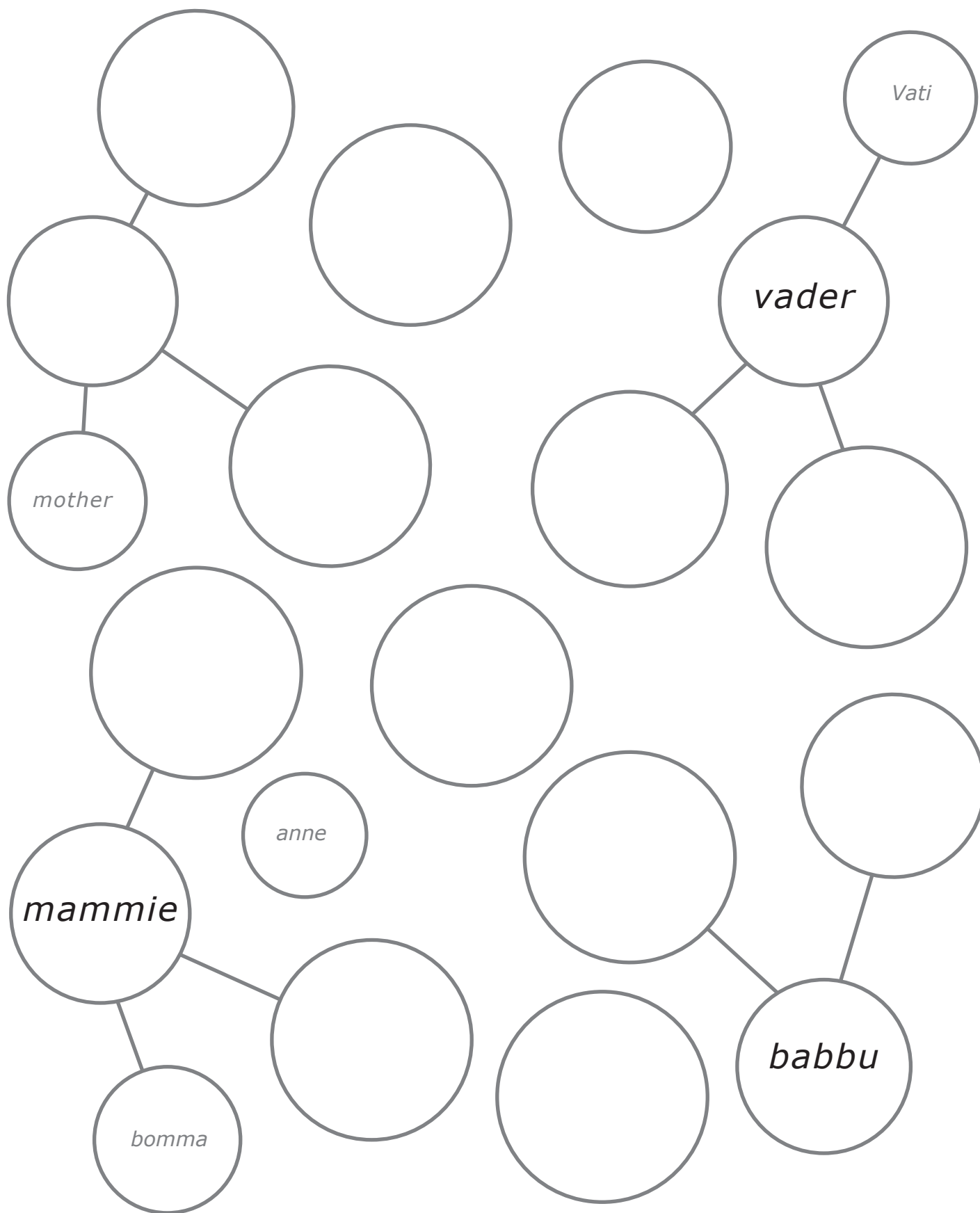
Schoen in onze talen Werkblad 4

De schoen en zijn onderdelen Werkblad 5

Talen hebben ook familie Werkblad 6

Bewegen in onze talen Werkblad 7

ballare

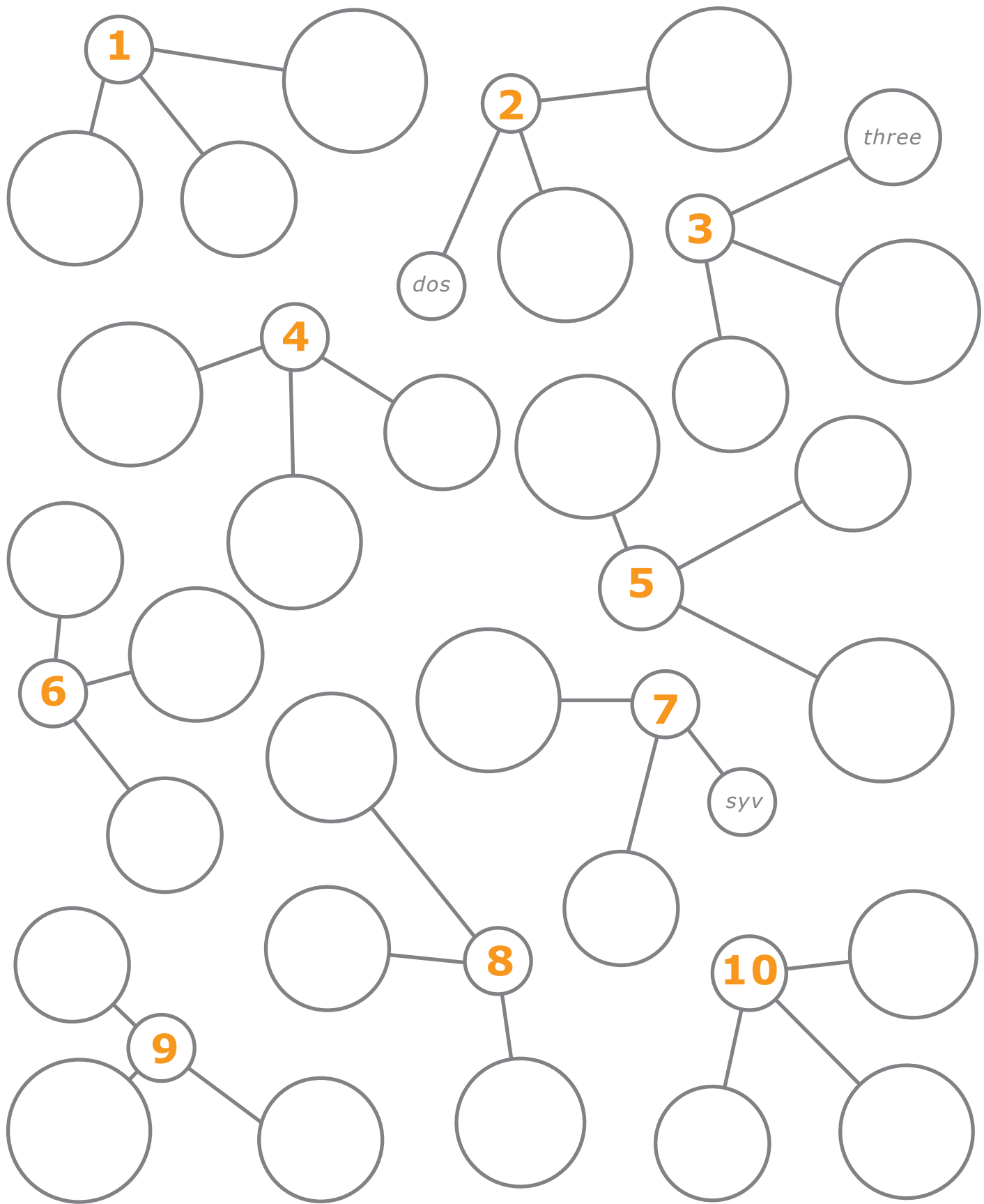
rennen

Lopen - liep, run - ran Werkblad 8

Nederlands <i>Ik loop</i>	Turks	
Nederlands <i>Jij springt</i>	Zweeds	Engels <i>You are jumping</i>
Nederlands <i>Zij rent</i>	Frans	
Nederlands <i>Jullie dansen</i>	Italiaans	
Nederlands <i>Wij stampen</i>	Engels	
Nederlands <i>Ik liep</i>	Spaans <i>Caminé</i>	
Nederlands <i>Jij sprong</i>	Japans	
Nederlands <i>Hij rende</i>	Pools	
Nederlands <i>Jullie dansten</i>	Deens	
Nederlands <i>Wij stampten</i>	Russisch	
Nederlands ...		
Nederlands ...		
Nederlands ...		

Van één tot tien in allerlei talen Werkblad 9

Schrijf schoen Werkblad 10

Turks:

ayakkabı

Arabisch:

حذاء

Russisch:

обувь

Chinees:

鞋

Grieks:

παπούτσι

Begroeten en afscheid nemen in onze talen Werkblad 11

Sjoes' storyboard Werkblad 12

1 <i>Begroeten in het Nederlands en het Arabisch</i>		
2		
3		
4		
5		
6		

Bijlage **Les 2 Soorten schoenen**

slipper

boot

pantof

boty

sepatu

papuce

tøffel

støvle

butsu

xié

ayakkabı

terlik

stövel

klackskor

bottes

Stiefel

pantufła

sandalo

sandaru

surippa

Engels 'laars'

Engels 'pantoffel'

Tsjechisch 'schoen'

Roemeens 'schoen'

Tsjechisch 'pantoffel'

Indonesisch
'schoen'

Deens 'laars'

Deens 'pantoffels'

Chinees 'schoen/
schoenen'

Japans 'laars/
laarzen'

Turks 'pantoffel'

Turks 'schoen'

Zweeds 'hakken'

Zweeds 'laars'

Duits 'laarzen'

Frans 'laarzen'

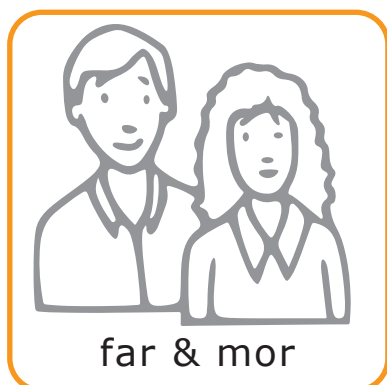
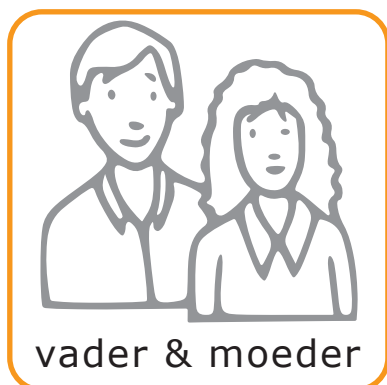
Italiaans 'sandaal'

Spaans 'pantoffel'

Japans 'pantoffel'

Japans 'sandaal'

Bijlage **Les 6** Vader en moeder

Bijlage Les 8 Werkblad ingevuld

Nederlands <i>Ik loop</i>	Turks <i>Yürürüm</i>
Nederlands <i>Jij springt</i>	Zweeds <i>Du hopper</i>
Nederlands <i>Zij rent</i>	Frans <i>Elle court</i>
Nederlands <i>Jullie dansen</i>	Italiaans <i>Ballate / state ballando</i>
Nederlands <i>Wij stampen</i>	Engels <i>We stamp / we are stamping</i>
Nederlands <i>Ik liep</i>	Spaans <i>Caminé</i>
Nederlands <i>Jij sprong</i>	Japans <i>Kimi wa tonda</i>
Nederlands <i>Hij rende</i>	Pools <i>On biegał</i>
Nederlands <i>Jullie dansten</i>	Deens <i>Du dansede</i>
Nederlands <i>Wij stampten</i>	Russisch <i>Muj topali</i>
Nederlands	
Nederlands	
Nederlands	

Referenties

Algemeen

- *Ruimte voor nieuwe talenten*, 2017, Lectoreninitiatief Professionalisering Taalondersteuning Nieuwkomers (LptN)
- www.poraad.nl
- www.lowan.nl
- www.taalunie.nl

Meertaligheid

- *Taaltrotters*, 2002, Karijn Helsloot – Studio Taalwetenschap
- meertaligheid.taalnaarkeuze.nl
- <http://meertaligamsterdam.socsci.uva.nl/Expertmeeting.html>

Vertaalprogramma's

- translate.google.com; nl.glosbe.com; linguee.nl

Over cijfers en getallen

- nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_getallen_in_diverse_talen
- wjsn.home.xs4all.nl. *De Geschiedenis van Getallen en Cijfers en Getallen van de Wereld*, Walt's Jungle Studio Nederland.

Over schriftsystemen

- schooltv.nl/video/het-chinese-schrift-een-echte-kunstvorm/
- Jeanne Kurver, www.dbnl.org/tekst/_alf001200401_01/_alf001200401_01_0046.php

Over begroeten

- www.youtube.com/watch?v=QLISC-opIOY
- www.youtube.com/watch?v=3tINJibk234

Over de auteurs

Karijn Helsloot is senior adviseur taalbeleid en meertaligheid. Voor het onderwijs heeft zij eerder Taaltrotters gemaakt, een multimediaal programma over taalvergelijking en meertaligheid, dat de landelijke populariseringsprijs taalwetenschap won in 2004. Taaltrotters bestaat ook in het Duits, Zweeds en Fins, en in het Fries en Nedersaksisch. Karijn is Italianist en is in 1995 aan de Universiteit van Amsterdam gepromoveerd op een studie over de ritmische structuur van taal (*Metrical Prosody*). Ze heeft voor Hogeschool Windesheim het Teachers College opgericht, een lerarenopleiding gebaseerd op thematisch onderwijs en formatieve evaluatie, met focus op bovenbouw po en onderbouw vo. Zij is mede-auteur van *Ruimte voor nieuwe talenten*, coördinator van de UvA/MIME-expertmeetings over Meertaligheid in het onderwijs, en projectmanager van Taal-naar-Keuze, aanvullend talenonderwijs binnen de Espritscholen. Sinds 2019 geeft Karijn leiding aan stichting Taal naar Keuze, met focus op talen in het voortgezet onderwijs (www.taalnaarkeuze.nl).

<https://www.linkedin.com/in/karijnhelsloot/>

Fleur Daemen is in 2006, na haar opleiding Taalwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, naar Londen verhuisd. Daar is zij begonnen met lesgeven in het tweedetaalonderwijs, eerst Engels en later ook Nederlands. Sinds 2016 woont en werkt zij weer in Nederland. Tijdens haar masteropleiding Nederlands als tweede taal en meertaligheid (Universiteit van Amsterdam, afgerond in 2018) heeft zij zich ondermeer beziggehouden met het ontwikkelen van lesmateriaal voor verschillende doelgroepen. Tevens heeft zij zich ingezet voor het onderwerp talensensibilisering met het oog op een samenleving die elkaars talenkennis ziet als verrijking.

<https://www.linkedin.com/in/fleur-daemen-03024a9/>

Bestel het volledige boek SJOES met alle lessen en achtergrondinformatie via bol.com.